

HARP
SANAT

**I. DÜNYA SAVAŞI'NDA
15. FIRKANIN KAFKASYA'DAKİ FAALİYETLERİ**
İsmail Hakkı Berkok

Harp Sanat©

www.harpsanat.com

kitap@matbumedya.com

0850 304 22 03

Yayıncı Sertifika No 28740

Genel Müdür: Emrah Çelik

Yayın Koordinatörü: Murat Şerefoğlu

Editör: Caner Aydın

Son Okuma: Murat Şerefoğlu

Mizanpaj Tasarım: Emir Tali

Kapak Tasarım: Efe Bozkurt

Kapak Görseli: Kafkas İslam Ordusu Azerbaycan'da

(<https://commons.wikimedia.org/wiki/>

File:Caucasus_Army_of_Islam.JPG)

1. Basım, İstanbul, Aralık 2025

ISBN: 978-625-9726-84-7

Tilki Kitap / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 48138

"Harp Sanat Yayınevi tarafından baskıya hazırlanan eserlerin hukuki sorumluluğu tamamen yazara aittir."

**I. DÜNYA SAVAŞI'NDA
15. FIRKANIN KAFKASYA'DAKİ
FAALİYETLERİ**

Hazırlayan
Caner Aydın

İsmail Hakkı Berkok

İÇİNDEKİLER

Harp Sanat Yayınevinin Yayın Esasları	9
ÖN SÖZ	13
GİRİŞ [METHAL]	17
I. KISIM	19
1918 Bidayetinde [Başlangıç] Kafkasya'nın Vaziyeti, İslam Ordusu.....	19
1. Kafkasya'nın Vaziyeti	19
A. Cenubi [Güney] Kafkas	19
B. Şimali [Kuzey] Kafkasya.....	23
2. Kafkas İslam Ordusu.....	26
3. Azerbaycan'daki Faaliyetlerimiz	28
A. Azerbaycan'ın Umumi Vaziyeti	28
B. Seki ve Zakatal Mıntıklarının Vaziyetleri	30
C. Şeki Mıntıkasındaki Kuvvet ve Teşkilat.....	31
II. KISIM.....	35
ŞİMALİ [KUZEY] KAFKASYA.....	35
1- Şimali Kafkasya Hakkında Muhtasar [Özet] Coğrafi Malumat [Bilgi].....	35
Kafkasya'nın Cenuptan Şimale [Güneyden Kuzeye] Doğru Taksimi	36
2. Kafkasya'nın Vaziyeti	38
A. Harici Vaziyet	38
a. Bolşevikler	40
b. Kazaklar.....	41
c. Mürteciler [Eski Düzen Yanlıları]	42
B. Dâhili Vaziyet.....	42
Bolşeviklere Gelince	44
C. İdarî Vaziyet	45
D. Askerî Vaziyet.....	47
3. Faaliyetimizin Başlangıcı.....	51
A. Çalışma Planımız.....	51

B. İdari ve Askeri Teşkilat	54
1. İdari Teşkilat	55
2. Askeri Teşkilat	55
4. Düşmanın Vaziyeti, Bizim Vaziyet ve Tertibatımız	57
1. Kuba Mıntıkasında.....	57
2. Derbent Mıntıkasında.....	58
3. Timurhan Şura Cephesi	58
4. Bolşeviklerin Taarruzları	60
5. Mukabil Taarruzlar.....	61
6. İmam Necmettin'in Hunzah'a Taarruzu.....	62
1918 Temmuz Nihayeti	62
7. Alman ve Gürcülerin Viladi Kafkas'a Doğru İlerlemek Teşebbüsleri.....	63
8. 1918 Ağustos Vakası [Olay].....	64
1. Kafkasyalıların Kıymeti Harbiyeleri ve Muharebe Usulleri.....	64
Kafkasyalıların Muharebe Usulleri ve Neticeleri.....	66
2. Harici [Dış] Vaziyet	67
3. Düşmanın Vaziyeti	68
A. Umumi Vaziyet	68
B. General Donstervil Heyet-i Seferiyesi	71
4. Cenuptaki Vaziyetimiz ve Şimali Kafkasya İçin Teşkilat Kadroları	73
9. Şimalde Umumi Taarruzumuz.....	74
1. Cenubuşarki [Güneydoğu] Grubu	75
2. Timurhan Şura Cephesi'nde	75
10. Rusların Mecalis'e Baskınları.....	77
AKIN	78
11- 8 Ağustos'tan İtibaren	78
12. Piçarahof Kuvvetlerinin Şimale Hareketleri, Timurhan Şura'ya Karşı Yaptığımız Taarruz Teşebbüsü	79
13. Teşkilat Gruplarımızın Gelmeye Başlaması ve Emir ve Kumanda Vaziyeti	81
14. Teşkilat.....	82
15. Menzil Teşkilatı	84
16. Timurhan Şura'ya Taarruz Teşebbüsümüz.....	86

III. KISIM

15. FIRKANIN HAREKÂTI.....	91
1. Umumi Vaziyet	91
2. 15. Fırkanın Şimali Kafkasya'ya Nakliyat Hazırlıkları	97
3. 15. fırkanın İstihdamı Hakkında İslam Ordusunun Planı ve Fırkanın Nakliyatı.....	98

4. Harekâta Bir Tebeddül [Değişiklik] ve Teahhur [Erteleme]	100
5. Kararların Değişmesine Sebep Olan Vaziyet	102
6. On Beşinci Fırkanın İstihdam ve Şimale Nakil Tertibatı [Düzeni] Hakkında Mütalaalarım [Görüşlerim]	106
7. Derbent'e Taarruz ve Derbent'in Zaptı.....	108
A. Taarruz Takaddüm Eden Hazırlıklar ve İşler	108
Düşmanın Vaziyeti ve Kuvveti	108
B. Taarruz [Saldırı] Planı.....	110
C. 56. Alayın Derbent'e Taarruzu.....	110
D. 6 Teşrinievvel Akşamı Fırkanın Vaziyeti	112
6 - 1. Teşrin Taarruzu.....	112
8. Derbent Taarruzu Hakkında Mütalaalarım	114
Düşmanın maksat ve mahiyeti:.....	114
1. Derbent'in Tabii Vaziyeti.....	116
2. Düşmanın Muhtemel Müdafaa Tarzı.....	116
3. Bizim Taarruz Tarzımız.....	117
9. 20 Teşrinievvel 334 Vakaları ve Derbent Şimalindeki Muharebeler.....	118
A. Düşmanın 7 Teşrinievvel 334 [7 Ekim 1918] Taarruzu.....	119
B. Düşmanın 9 Teşrinievvel [9 Ekim] Taarruzu [Saldırısı].....	119
C. Şimali Kafkas Kumandanı'nın ve Reisicumhur'un [Cumhurbaşkanı] Derbent'e Muvasalatları [Varmaları].....	120
D. Yeni Bir Karar.....	121
E. Düşmanın Üçüncü Taarruzu (13.10.334)	123
F) Bu Muharebeler Hakkındaki Mütalaalarım	124
10. 15. Fırkanın Taarruzu ve İleri Hareketi	126
11. 20 Teşrinievvel 334 [20 Ekim 1918] Muharebesi ve Harekâtı.....	132
12. 22 Teşrinievvel 334 Harekâtı ve Muharebeleri	133
A. A. 107 Grubunun Harekâtı.....	134
B. Kuşatma Kolunun Harekâtı.....	136
13. 23-25-Teşrinievvel 334 [23-25 Ekim 1918]	136
A. Taarruz Planı	136
1. Piyade 4. F. K. Miralay Şükrü Bey Grubu:	138
2. Kaymakam Kemal Bey Müfrezesi:	138
B. 26-27 Teşrinievvel 334 [26-27 Ekim 1918] Yaklaşma ve Açılma Hareketleri..	140
1. 15. Fırka:	141
2. Milli Fırka	141
C. Harekâtın Cereyanı.....	142
1. 15. Fırka:	142

2. Millî Fırka:.....	142
14. 28 Teşrinievvel 334 [28 Ekim 1918] Harekâtı.....	142
15. Encikale'ye (Petrofsk) ye Taarruz ve Şehrin Zaptı.....	143
A. Taarruz.....	144
1. 15. Fırka Cephesinde.....	145
2. Millî Fırkada.....	146
B. 15. Fırka Cephesinde Düşmanın Mukabil Taarruzları.....	146
C. 6 Teşrinisani 334.....	147
1. 15. Fırka Cephesinde.....	147
2. Millî Fırka Cephesinde.....	148
16. Mütarekenin [Ateşkes] Tebliği ve Şehrin İşgali.....	149
IV. KISIM.....	151
1. Şimali Kafkasya'nın Tahliyesi.....	151
2. Encikale'nin [Petrofsk] İşgalinden Tahliyesine Kadar Şimali Kafkasya'da Vaziyet.....	153
NETİCE.....	155
I.....	155
II.....	156
Birinci Devre.....	156
İkinci Devre: 15. Fırkanın Harekâtı.....	159
III.....	162
DİZİN.....	165

HARP SANAT YAYINEVİNİN YAYIN ESASLARI

Harp Sanat Yayınevi, şanlı Silahlı Kuvvetlerimizde yıllarca görev yapmış olan emekli bir subay tarafından ülkemizdeki askeri tarih çalışmalarına katkı sağlamak için 2021 yılında kurulmuştur. Bilimin ışığını rehber edinen yayınevimiz, Atatürkçü bir çizgide, bağımsız yayıncılık faaliyetlerinde bulunmayı temel ilke edinmiştir. Yayınevimiz, yayımlayacağı nitelikli eserlerle ülkemizde askeri tarih alanında hissedilen eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

Bilindiği üzere toplumların tarihi incelendiğinde askerlikle ilgili hususların siyasi, sosyal ve kültürel alanlara doğrudan veya dolaylı etkilerinden söz edildiği görülmektedir. Bu etkilerin tespit ve değerlendirilmesinin, günümüze ve hatta geleceğe bakan yönlerinin ortaya konulmasının fert ve devlet ölçeğindeki gelişime önemli katkılar sağlayacağı üzerinde durulmaktadır.

Sosyal bilimlerde askerî konulara ağırlık veren çalışmalar, Birinci Dünya Savaşı sonrasında önem kazanmaya başlamıştır. Zamanla genel tarih araştırmaları içinde kendine özgü bir anlayışa dönüşerek askerî tarih adı altında toplanan bu alandaki çalışmalar, Batı'da 21. yüzyılda büyük bir hız kazanmışsa da Türkçe literatürde ne yazık ki henüz arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır.

Karakter ve kültür kodlarımızda var olan askerliğe ve ona dair çalışmalara ivme kazandırılarak bu alandaki eksikliğin nitelikli eserlerle giderilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi hâlde bu boşluğun

akademik olmayan, ideolojik birtakım amaçlarla, bilgi ve belgeye dayanmayan yorumlarla ve popülist eserlerle doldurulması başka sorunları da beraberinde getirecek, ortak tarih bilincinin oluşumuna zarar verebilecektir.

Yayınevi olarak bu bilinçle, imkânlarımız nispetinde faydalı çalışmalar ortaya koymayı arzu ediyoruz. Bu alandaki akademisyen ve yazarlarla koordineli çalışmalar yürüterek akademik, tarafsız ve güvenilir kaynaklardan oluşan yerli ve yabancı nitelikli eserlerle okuru buluşturmak istiyoruz. Kuramsal kaynaklardan edebî eserlere kadar geniş bir yelpazede yapacağımız yayınlarla, askerliği meslek olarak benimseyenlerin yanında askerî tarihe ilgi duyan herkese hitap eden akademik ve edebî eserler ile başvuru koleksiyonu oluşturmaya çaba sarf edeceğiz.

Tarihin tozlu raflarında unutulmaya yüz tutmuş, sandıklarda kitli kalan hatıraların, yazma eserlerin, baskısı tükenmiş kitapların; Yükseköğretim kurumlarında büyük emekler verilerek hazırlanmış sonra atıl kalan değerli çalışmaların gün yüzüne çıkarılması için atacağımız adımlarla, bu türdeki yayınların ve disiplinler arası müşterek akademik çalışmaların artmasında teşvik edici bir rol üstlenmek istiyoruz.

Askerlik mesleğinin ilgi sahası içinde önemli bir yer tutan yönetim, liderlik, strateji ve organizasyon konularıyla yeni modellere ilham verecek çalışmaları okurla buluşturmayı da hedefliyoruz.

Askerî geleneklerin oluşturulması, geliştirilmesi ve sürdürülmesi amacıyla özellikle tarihe mal olmuş komutan ve stratejistlerin düşüncesi ve tecrübelerinin sonraki nesillere aktarılmasına hizmet edecek biyografi ve hatıratlarının yanında tenkit ve kritiklerini yayınlamayı amaçlıyoruz.

Harp tarihinin konuları dışında kalan ancak yazarı veya işlediği konu itibariyle daha çok sosyal tarihin ve edebiyatın alanına giren eserlerin yayınlanmasının da önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Her safhasını akademik bir titizlikle takip edeceğimiz, editörlük çalışmalarına önem vereceğimiz yayınlarımızda Türk Dil Kurumunun Yazım Kılavuzu'nda belirtilen esaslar çerçevesinde hareket edeceğiz.

Faydalı olabilmek niyet ve gayretiyle...

ÖN SÖZ

İsmail Hakkı Berkok, 1889 yılında Kayseri Pınarbaşı'nda Kafkas göçmeni bir ailenin çocuğu olarak doğmuştur. Kara Harp Okulu ve Harp Akademisini bitirdikten sonra çeşitli görevlerde bulunmuştur. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte 1918 yılında oluşturulan Kafkas İslam Ordusunda görevlendirildi ve ardından Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti'ne yardım amacıyla kurulan Kuzey Kafkas Ordusu Kurmay Başkanlığına getirildi. Savaş sonrası Kafkasya'da kalmak istese de anlaşmalar gereği İstanbul'a döndü. Kurtuluş Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Batı Cephesi'nde görev aldı. Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadele Hükûmetinin Sovyet Rusya'ya karşı olan politikalarda etkin rol aldı. Türkiye Cumhuriyeti'nde çeşitli askerî görevlerde bulunan Berkok, 1946 yılında emekli oldu. 1950-1954 yılları arasında Demokrat Parti milletvekili olarak görev yapan yazar 1954 yılında vefat etmiştir.

Rusların Karadeniz'e ve Güney Kafkasya'ya inmeleri özellikle de Kırım'ın almasıyla birlikte bu süreç Osmanlı Devleti'ni, Kafkasya'da hâkimiyeti sağlamak için seferler yapmaya sevk etmişti. Harbiye Nazırı Enver Paşa, I. Dünya Savaşı sırasında Doğu Ordular Grubuna bağlı olarak Kafkas İslam Ordusunu kurmuştur. Bu ordunun amacı karışıklık içerisinde olan Rusya'dan Azerbaycan ve Dağıstan'ı kurtarmak ve buradaki direniş için askerlere eğitim ve silah desteği vermektir. Kafkas İslam Ordusu bazı bölgelerde başarılı olmasına karşın 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Antlaşması gereği geri çekilmek zorunda kalmıştı.

Yazar bu eserinde Osmanlı Ordusunun Kuzey Kafkasya'daki faaliyetlerinden ve 15. Fırkanın harekât ve muharebelerinden bahsetmektedir. Kendisi de Kafkas kökenli olduğundan bu bölgede aktif olarak görev almıştır. Kendi ifadesiyle yazdıkları belgelere dayansa da çoğu belge kaybolduğundan zihninde kaldığı şekilde kaleme almıştır. Yazdıklarında eksiklik olabileceğini ama yanlışlığın kesinlikle olmadığını ifade etmektedir.

Yazar bölge coğrafyası hakkında bilgi vermenin yanı sıra Kafkas İslam Ordusunun bölge halkı üzerindeki etkisine de vurgu yapmaktadır. Yazar, İslam Ordusunun etkisiyle beraber bölge halkında oluşan ümitsizliğin ortadan kaybolduğunu belirtmektedir. Savaşçı bir millet olan Kuzey Kafkas halkının Rus egemenliği altında bu kabiliyetlerini kaybettiğini vurgulamaktadır. İslam Ordusunun faaliyetleriyle birlikte bölge halkının hem eğitim hem de manevi yönden Ruslara karşı mücadelelerinin arttığını, 1918 senesindeki Kafkasyalı ile 1919 senesindeki Kafkasyalı arasında bariz fark olduğunu, 1918 yılında silah kullanmakta yetersiz olan Kafkasyalıların 1919 senesinde bu zaafının azaldığını gördüğünü yazmaktadır. Bu tarihten sonra da Ruslarla yaptıkları muharebelerde daha başarılı olduklarını ifade etmektedir.

Elinizdeki eser ilk olarak 1934 yılında 94 Sayılı *Askerî Mecmua*'nın Tarih Kısmında "Büyük Harpte Şimali Kafkasya'daki Faaliyetlerimiz ve 15. Fırkanın Harekâtı ve Muharebeler" adıyla yayımlanmıştır. Eseri yayıma hazırlarken şu hususlara dikkat ettik: Kitabın orijinaline sadık kalarak sadeleştirme yapmadık. Kitapta sadece günümüz okuru için anlaşılması güç olan kelimelerin karşılıklarını köşeli parantez ([]), yazar tarafından verilen açıklamalar ise parantez () içerisinde gösterdik. Kelimelerin günümüzdeki anlamları için Türk Dil Kurumunun dijital sözlüğü (sozluk.gov.tr) ana başvuru kaynağımız oldu. Burada yer almayan kelimeler içinse Ferit Develioğlu'nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*'inden yararlandık. Eserde yer verdiğimiz açıklamaları

dipnotta belirttik. Mevcut yazım hatalarını Türk Dil Kurumunun güncel *Yazım Kılavuzu*'nu esas alıp düzelttik.

Eserin basımını gerçekleştiren Harp Sanat Yayınevinin yönetici ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Caner AYDIN
Sinop, 22.01.2025

